

Tommi Kangas

**PIENTALOALUEEN HARMONIA ARKKITEHTUURIN KEINAIN,
ESIMERKKINÄ NYKÄSEN RANTA**

**PIENTALOALUEEN HARMONIA ARKKITEHTUURIN KEINAIN,
ESIMERKKINÄ NYKÄSEN RANTA**

Tommi Kangas
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Rakennusarkkitehdin tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Rakennusarkkitehti

Tekijä: Tommi Kangas

Opinnäytetyön nimi: Pientaloalueen Harmonia Arkkitehtuurin Keinoin, Esimerkkinä Nykäsenranta

Opinnäytetyön englanninkielinen nimi: Architectural Harmony of a Housing Area

Työn ohjaaja: Kai Tolonen

Työn valmistusluku ja -vuosi: Kevät 2024

Sivumäärä: 32

Opinnäytetyössä tutkittiin pientaloalueen harmoniaa arkkitehtuurin keinoin. Opinnäytetyön tavoite oli selvittää, millaisista suunnitteluratkaisuista rakentuu harmoninen pientaloalue. Harmonisen pientaloalueen elementtien; rakennusten, pihojen, teiden ja ympäristön tulisi olla sopusoinnussa keskenään, jolloin saavutetaan visuaalisesti miellyttävä kokonaisuus. Työssä tarkasteltiin Nykäsenrantaa, erityisen idyllistä tämän vuosituhannen alun pientaloaluetta Oulujoen rannassa, Kirkkokankaalla. Alueelle on rakennettu vuodesta 2010 nykypäivään asti.

Opinnäytetyön tietoperusta hankittiin luotettavista arkkitehtuurin alan teoksista ja rakennustapaohjeista sekä toteutettuja tutkimuksia tarkastelemalla. Molempien näkökulmien esille tuomiseksi haastateltiin myös alueen suunnittelusta vastannutta henkilöä. Työssä käytettiin myös kuva-analyysimenetelmää, jossa Nykäsenrannasta otettiin paikan päällä kuvia ja niitä analysoitiin arkkitehtuurin näkökulmista.

Opinnäytetyön tuloksista voitiin päätellä, että luontolähtöisellä aluesuunnittelulla, joka ottaa huomioon mahdollisimman monet eri mieltymykset, voidaan saavuttaa harmonia alueella. Harmonian saavuttaminen vaatii, että erilaiset värit ja massaratkaisut ovat valittavissa. Liiallinen rajoittaminen johtaa monotonisuuteen. Tietty yhteneväisyys tulisi kuitenkin varmistaa väreissä, muodoissa tai yksityiskohdissa, jotta yhteen soinnuttaminen onnistuu, eli harmonia syntyy.

Useat keskenään täysin erilaiset rakennukset voivat myös muodostaa harmonisen alueen, mutta tällainen alue on hyvin vaikea toteuttaa kontrolloidusti muuten kuin yhtiömuotoisella rakentamisella. Tällainen alue voi myös toteutua kuin itsestään, mutta usein kustannussyistä näin ei tapahdu.

Asiasanat: arkkitehtuuri, harmonia, pientaloalue, aluesuunnittelu, yhteen soinnuttaminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Construction Architecture

Author: Tommi Kangas
Title of thesis: Architectural Harmony of a Housing Area
Supervisor: Kai Tolonen
Term and year when the thesis was submitted: Spring 2024
Number of pages: 32

The subject of this thesis is the architectural harmony of a housing area. The main goal was to find out what the means of planning are that result in a harmonious housing area being created. A harmonious area is where all the elements come together in unity creating a visually pleasing set. In this thesis special attention was given to Nykäsenranta, an exceptionally idyllic housing area on the Oulujoki riverbank in Kirkkokangas, Oulu. The area has been under construction from 2010 to this day.

The basis of information for this thesis was gathered from all the noted, widely known architectural writings that have touched the same subject. Also, Jari Kuorelahti, the designer who created the area plan for Nykäsenranta, was interviewed to bring forward a closer perspective. A photo analysis method was also used by taking pictures of Nykäsenranta and analyzing them from the perspective of architectural harmony.

From the results of this thesis, it can be assumed that harmony can be achieved in planning a housing area, although it is not easy. Diversity in the houses should be made possible, at the same time controlling some aspects of construction so that it does not end in chaos. Even with all the houses on the street being entirely different, the place can come across very harmonious, though this is quite impossible to make happen in a controlled manner. The unity between the houses of the area should be achieved with careful disposition, and choosing some of the following to instruct, not necessarily all of them: color palette, size, shape, and detail characteristics. Restricting the construction too much usually results in monotony.

Every area is unique of course, as they should be. Every area has exceptional potential, and it is the designer's duty to bring out as much of it as possible. Altogether the existential purpose of architecture according to Christian Norberg-Schulz is to make a site become a place. He stresses the importance of uncovering the meanings that are potentially present in the environment.

Keywords: architecture, harmony, unity, housing area, area planning, diversity

ALKULAUSE

They (people) are hardly aware of the potential value of harmonious surroundings. They can have little sense of what a setting can mean in terms of daily delight, or as a continuous anchor for their lives, or as an extension of the meaningfulness and richness of the world. (Lynch 1960, 2.)

8.1.2024

Tommi Kangas

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	7
2	TUTKIMUKSEN MENETELMÄT	8
3	PIENTALOALUE JA IHMINEN	9
3.1	Harmonia pientaloalueella	9
3.2	Visuaalisuuden korostuminen arkkitehtuurissa	11
3.2.1	Visuaalisen aistimisen subjektiivisuus	11
3.2.2	Näköaistin tulkinnat arkkitehtuurissa	12
4	HARMONINEN ALUE: ESIMERKKINÄ NYKÄSEN RANTA	14
4.1	Nykäsenrannan suunnittelun näkökulmat	16
4.1.1	Haastattelukysymykset	17
4.1.2	Haastattelun sisällön tiivistelmä	17
4.2	Kuva-analyysi Nykäsenrannasta	20
5	HARMONISEN PIENTALOALUEEN PERIAATTEITA	27
6	YHTEENVETO	30
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Väestönkasvu suurissa kaupungeissa on tuonut valtavan haasteen rakentamiselle ja yhdyskuntasuunnittelulle. Rakennusteollisuus on vastannut tähän tuotannon yksinkertaistamisella sekä aika-
taulullisista että kustannuksiin liittyvistä syistä. Talojen ja asuinalueiden luominen muistuttaa jo tehdasmaista tulostamista ja on menossa siihen suuntaan yhä pidemmälle. Usein ongelmana onkin, että moni asuinalue on kovin persoonattoman näköinen. Rivi keskenään samannäköisiä valkoisia taloja harmaan kadun varressa ei tarjoa ohikulkijalle tai asukkaalle elämystä, eikä kotiympäristön näky ole harmoninen. (Vihinen 2005, 14–15.)

Miten harmonisia nykyisen vuosituhannen alun pientaloalueet ovat? Kun suunnittelun osaamista löytyy edelleen, miksi uusia harmonisia pientaloalueita ei nähdä juuri missään? Saneleeko raha, ajan tyyli ja asumistiheyden vaatimukset rakentamista niin, ettei asuinalueista suunnitella harmonisia?

Nerokkaasti sijoitetut, yhteensovitetut massat, yksityiskohdat tai yhtenäinen väripaletti voivat tehdä pientaloalueesta tasapainoisen, harmonisen. Toisaalta ulkomaanmatkalla voi löytää kadun, jonka varren talot ovat aivan erivärisiä ja -muotoisia keskenään, ja siksi muodostavat miellyttävän kokonaisuuden. Opinnäytetyön tavoitteena onkin perehtyä siihen, mistä suunnittelun piirteistä ja ratkaisuista rakentuu harmoninen pientaloalue.

2 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT

Tutkimuksessa olennaisena tutkimusmenetelmänä käytettiin kuva-analyysimenetelmää. Sen vahvuutena voidaan pitää sen käytännölläisyyttä, mutta se sisältää aina subjektiivisia näkemyksiä. Toisaalta kaikkea arkkitehtuuria voidaan pitää myös perustavanlaatuisesti subjektiivisena ilmiönä. Kauneus on katsojan silmissä.

Laadullisen, objektiivisen tutkimuksen varmistamiseksi työssä tarvittiin alan opuksia, sekä kirjallisuutta että tehtyjä tutkimuksia, joista saatiin tietoa siitä, millaisia yleistyksiä voidaan luoda ihmisen taipumuksesta nähdä tietyt asiat harmonisena, miellyttävänä. Kappaleessa 5 käytettiin laajalti Francis D.K. Chingin järjestysperiaatteita teoriaperustana harmonisen alueen suunnittelulle. Kevin Lynchin teoriaa kaupunkikuvan viidestä elementistä sovellettiin analysoitaessa Nykäsenrannan harmoniaan vaikuttavia tekijöitä.

Saatavilla olevaan teorian tietoon perehtymisen jälkeen haastateltiin alueen suunnittelijaa: Jari Kuorelahtea, joka oli luomassa Nykäsenrannan alueelle ohjeellista asemakaavaa arkkitehtitoimisto Laatio Oy:ssä. Haastattelu oli erinomainen tilaisuus saada selville, millaisia asioita Nykäsenrannan suunnittelussa otettiin huomioon.

3 PIENTALOALUE JA IHMINEN

Pientaloasuminen on edelleen suosituin asumismuoto Suomessa. Se säilyy suosituimpana sen vapauden, itsemääräämisoikeuden sekä mahdollisuuden eri asumisratkaisujen soveltamiseen ansiosta. Myös omaa piha-aluetta pidetään tärkeänä, tärkeämpänä kuin useimmissa länsimaissa. Esimerkiksi Alankomaista ja Tanskasta pyrittiin tuomaan Suomeen tehokkaampaa, tiiviimpää pientalorakentamista 2000-luvun alussa, mutta siitä ei ollut kilpailemaan väljemmän aluetehokkuuden pientalorakentamisen kanssa. Voisi sanoa, että tietynlainen pientaloasuminen on meidän luonteesamme, kaupungistumisen jälkeenkin. (Jalkanen 2017, 128.)

3.1 Harmonia pientaloalueella

Harmonia edustaa arkkitehtuurissa tasapainon, rauhanomaisuuden ja johdonmukaisuuden tilaa, missä useat elementit yhdistyvät luoden visuaalisesti miellyttävän kokonaisuuden (Fidanci 2023). Läntinen arkkitehtuurin teoria koostuu pääosin kysymyksistä harmoniaan, mittasuhteisiin ja visuaaliseen näkökulmaan liittyen (Pallasmaa 2012, 29).

Tunnistettava pientaloalue syntyy rakennusten yhteneväisyyksistä (Jalkanen 2017, 133). Yhteneväisyys vaatii yhteen soinnuttamista, ja hyvä yhteen soinnuttaminen voi synnyttää harmonian.

Erittäin onnistunut esimerkki hyvästä yhteen soinnuttamisesta on vuonna 2009 Suomen parhaaksi asuinalueeksi valittu oululainen asuinalue Karjasilta (Konttinen 2014). Karjasillan salaisuus löytynee samanmuotoisten ja saman korkuisten talojen sijoittamisesta oman tiensä varrelle samoin päin. Myös samantyylliset matalat pensasaidat toistuvat koko asuinalueella ja luovat alueelle maanläheistä identiteettiä. Väripaletti on toisaalta ansiokkaan vaihteleva, ja erilaiset värit sallitaan sekä katoissa että julkisivuissa. Vaikka näkymä tieltä on hyvinkin yhtenäinen, talot eroavat toisistaan katoksiltaan, ikkunasommittelultaan ja materiaaleiltaan. Karjasillan luonnetta on nähtävissä kuvassa 1.

KUVA 1. Karjasillan luonne syntyy värikkäistä, keskenään samankaltaisista muodoista

3.2 Visuaalisuuden korostuminen arkkitehtuurissa

Arkkitehtuurin tulkitseminen on pääosin visuaalista. Ympäriöivästä tilasta voi muodostaa melko tarkan kuvan ilman haju-, maku-, tunto- tai kuuloaistia, mutta ilman näköaistia se olisi hyvin vaikeaa. Näköaistin puuttumista kuvataankin usein suurimpana aistin menetyksenä. (Pallasmaa 2012, 21.)

Arkkitehtuuri tunnetaan silmän taidemuotona. Näköaisti on ollut avainroolissa arkkitehtuurin tulkitsemisessä aina. Vankkumattoman aseman tärkeimpänä aistina se saa universaaleista fysiologisista ja psykologisista faktoista. (Pallasmaa 2012, 43.) Tämä opinnäytetyö keskittyy siis tutkimaan harmoniaa pientaloalueella näköaistin kautta.

Juhani Pallasmaa uskoo visuaalisuuden painottuneen nykyarkkitehtuurissa vielä huomattavasti historiallista rakentamista enemmän. Hänen mukaansa näköaisti on etuoikeutettu digitalisaation ja kuvien lisääntymisen vuoksi, ja muut aistit ovat menettäneet osan merkityksestään. Historiallisessa arkkitehtuurissa silmä toimi useammin vain viestinvälittäjänä, ja keho muodosti tulkinnan tuntemuksistaan. Näköaisti siis parhaimmassa tilanteessa kutsuu fyysisiä reaktioita. (Pallasmaa 2012, 29.)

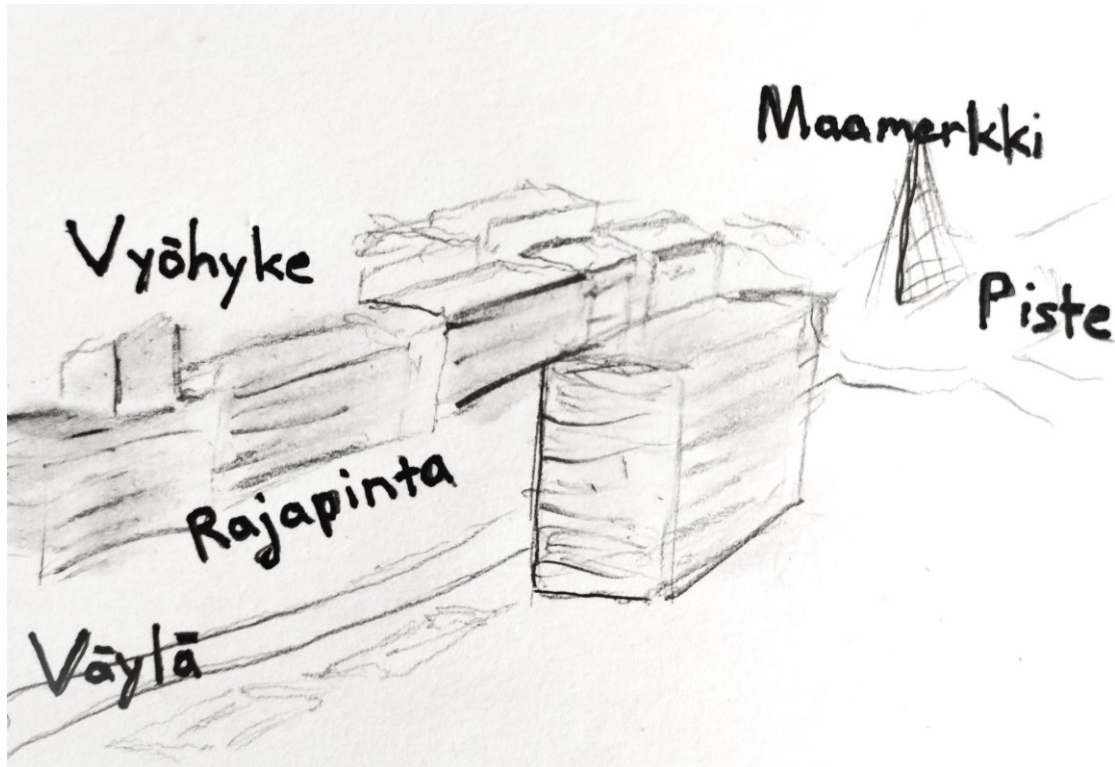
3.2.1 Visuaalisen aistimisen subjektiivisuus

Ihmisaivot ovat esimerkiksi tietokoneisiin verrattuna harmittavan hitaita. Aistimista helpottaakseen ne pyrkivät jakamaan silmän havainnot helpommin käsitettäviin kokonaisuuksiin. Aivojen toiminta monimutkaisessa ympäristössä perustuukin yllättävän yksinkertaisiin piirteisiin, jotta mahdollistettaisiin tilanteeseen riittävän nopea reagointi. Muun muassa nämä piirteet tekevät näköhavainnoista aina puolueellisia, omien motiivien sekä sisäisten mallien lisäksi. (Hari 2018.)

On hyvin yksilöllistä, kuinka paljon ihminen käyttää oikeita näköhavaintoja suhteessa ennako-odotuksiin. Aivojen kokemuksen perusteella muodostamia ennako-odotuksia kutsutaan prioreiksi. Priorien avulla ihmisen on mahdollista päätellä erittäin pienestä aisti-informaation määrästä melko paljon asioita. Yhdessä esimerkissä pimeässä liikkuvasta 15 valopisteestä voitiin määrittää, että nämä ovat ihmisen liikkeistä johtuvia, ja niistä kyettiin identifioimaan jopa liikkuvien ihmisten mieliala ja sukupuoli. On helppo ymmärtää, kuinka paljon oma yksilöllinen priorien muodostus vaikuttaa kokemukseen tietystä asuinalueesta. (Hari 2018.)

3.2.2 Näköaistin tulkinnat arkkitehtuurissa

Ihmisen tarvetta näköhavaintojen jäsentämiseen on tutkinut myös Kevin Lynch. Lynchin kehittämän teorian mukaan kaupunkikuvaa havainnoidessaan ihminen jakaa sen viiteen kokonaisuuteen. Viisi kokonaisuutta ovat väylät, rajat, vyöhykkeet, pisteet sekä maamerkit. (Lynch 1960, 8.) Viisi kokonaisuutta on kuvattu esimerkein kuvassa 2.

KUVA 2. Kaupunkikuvan viisi elementtiä Kevin Lynchin mukaan

Oikein sovellettuina ja yhdistettyinä nämä viisi elementtiä tarjoavat miellyttävän kokonaisuuden. Elementit voivat vahvistaa tai heijastaa toistensa voimaa, tai ne voivat joutua konfliktiin keskenään ja tuhoutua. Elementtien sijoittelu, koko suhteessa toisiinsa, sekä materiaalit ovat niitä asioita, joita suunnittelijan tulisi viisaasti valita. (Lynch 1960, 83–84.)

Väylän eli esimerkiksi tien varrella olevat julkisivut ovat tärkeitä tien identiteetille. Hyvällä väylällä on selkeä suunta. Rajapinta voi olla esimerkiksi pellon ja rakennuksen raja tai rantaviiva, jota voidaan käyttää kauniina tehokeinona. Vyöhykkeet ovat rakennuskokoelmia joihin ihminen voi henkisesti käydä sisään, aivan kuin omaan maailmaansa. Niiden on tärkeä olla yhteydessä myös toisiin vyöhykkeisiin, jotta ne eivät eristäytyisi liikaa. Pisteet ovat keskeisiä muiden neljän elementin strategisia kohtauspaikkoja, esimerkiksi juna-asema. Pisteelle tärkeää on siinä seisovan katselijan

perspektiivi, eli mitä hän näkee kun hän seisoo pisteen kohdalla. Maamerkit ovat keskeisiä kaupungin identiteetille, sillä maamerkin tulee olla nähtävillä monesta suunnasta. Sen tulisi erottua riittävästi muusta miljööstä, jotta se palvelee tarkoitustaan. (Lynch 1960, 47–48.)

4 HARMONINEN ALUE: ESIMERKKINÄ NYKÄSEN RANTA

Työn käytännön osuus pureutui Nykäsenrannan suunnittelun piirteisiin. Siinä selvitettiin ja myöhemmin havainnollistettiin, mitkä suunnitteluratkaisut ovat tehneet tästä alueesta erityisen harmonisen.

Nykäsenrannan rajaa pohjoisessa Sangintie, idässä maisemapelto, etelässä Oulujoki ja lännessä Myllyjojan kaupunginosan raja. Rakennuslautakunta hyväksyi alueen rakentamistapaohjeet ohjeellisenä noudatettavaksi tammikuussa 2010. Alueelle rakennetaan edelleen yksittäisiä erillispientaloja, mutta lähes kaikki alueen tontit ovat jo valmiita. Kuvasta 3 on nähtävissä Nykäsenranta erottuvana vihreänä alueena etualalla, kevyen liikenteen väylien ympäröimänä. Kuvassa 4 nähdään visualisointia Nykäsenrannan tumman tyylistä rakennuksista katutasosta katsottuna.

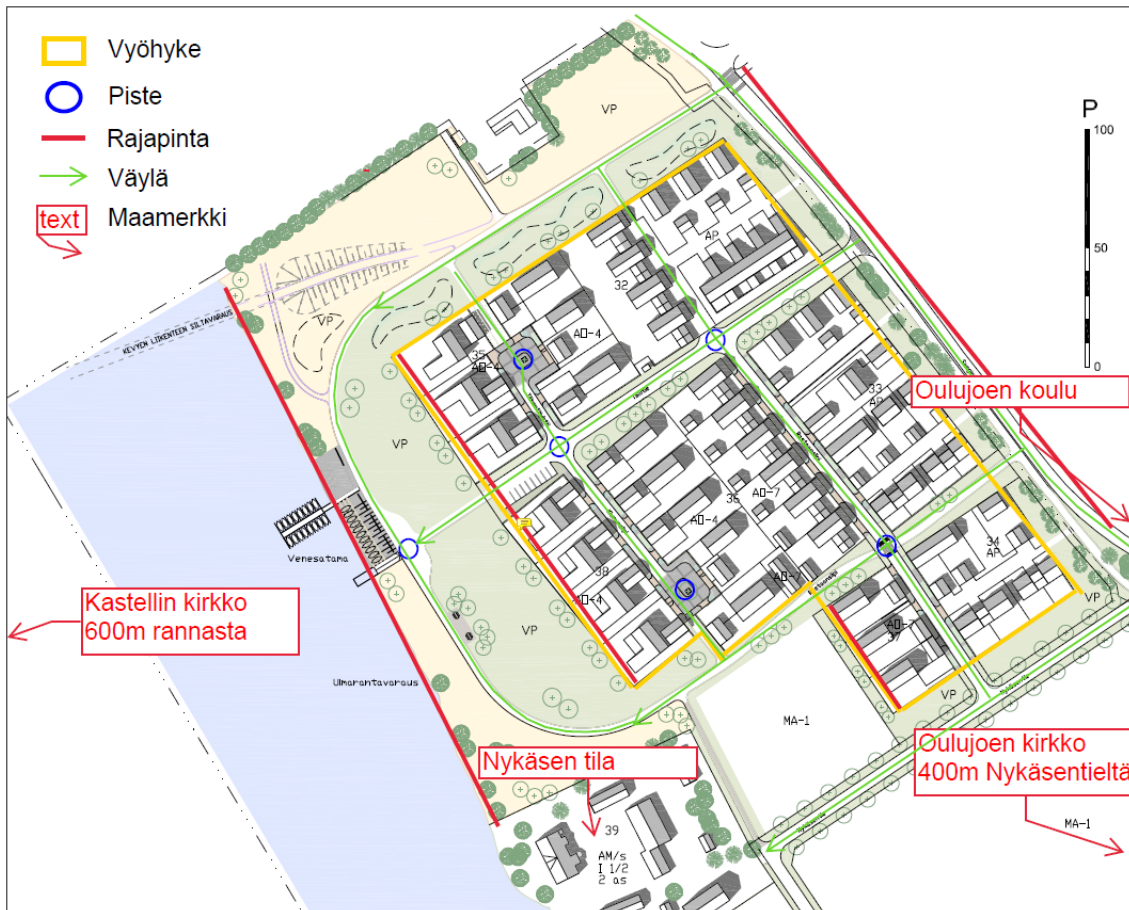

KUVA 3. Havainnollistava ilmakuva Nykäsenkankaasta ja sen osasta, Nykäsenrannasta (Kuorelahti 2010.)

KUVA 4. Visualisointikuva Tilhentöyhdöltä (Kuorelahti 2010.)

Luvussa 3.2.2 käsiteltiin Kevin Lynchin teoriaa kaupunkikuvan jäsentämisestä viiteen elementtiin. Kuvassa 5 samaa teoriaa on sovellettu merkitsemällä elementit symbolein asemakaavaan Nykäsenrannan havainnollistamiseksi.

KUVA 5. Nykäsenrannan asemakaava, (Kuorelahti 2010.) Muokannut Tommi Kangas 8.2.2024.

Huomionarvoista on esimerkiksi se, miten porrastetusti rajapinnat joenrannasta alkaen muodostuvat. Ensimmäinen rajapinta joen vastarannalta katsottuna on rantaviiva, seuraavaksi rakennusten rajautuminen peltoon ja lopuksi Sangintien takana nouseva tiheä, korkea puusto. Myös molemmat lähialueen kirkot, eli maamerkit näkyvät alueelta. Alueella on runsaasti kohtaamispaikkoja, pisteitä, joista aukeaa hienot näkymät useampiin suuntiin.

4.1 Nykäsenrannan suunnittelun näkökulmat

Tutkimuksessa haastateltiin Jari Kuorelahtea Nykäsenrannan kaavoitusprosessista Pikisaassa JK-Arkkitehtien toimistolla tiistaiamuna 30.1.2024. Ennen haastattelua laadittiin valmiiksi lista kysymyksistä. Keskustelu eteni rennosti ja kysymyksiin saatiin vastauksia niitä oikeastaan edes esittämättä. Kappaleessa 4.1.2 on referoitu Jari Kuorelahden antamia vastauksia.

4.1.1 Haastattelukysymykset

Haastattelua varten valmisteltiin seuraavat haastattelukysymykset:

1. Kerro Nykäsenrannan aluesuunnitteluprosessista.
2. Tällaisen prosessin kulku on minulle uusi asia. Miten Oulun kaupungin ohjaus toteutettiin hankkeessa?
3. Mitä tuli ottaa huomioon kaavoittamiseen liittyen? Mitkä toiveet tuli täyttää?
4. Mikä alueessa on erityistä, poikkeavaa?
5. Mistä ajatuksesta lähdit suunnittelussa liikkeelle?
6. Sovelsitko suunnitteluprosessissa Kevin Lynchin teoriaa kaupunkikuvan viidestä elementistä (väylät, rajat, vyöhykkeet, pisteet, maamerkit)?
7. Alueen rakennusten värit ovat hyvällä maulla toteutetut. Minkä perusteella valitsit alueen väripaletin?
8. Mitä mieltä olet siitä, että alueen tontit jäävät kauemmas rannasta?
9. Mitä harmonia arkkitehtuurissa merkitsee sinulle?
10. Oletko itse käynyt alueella sen valmistuttua? Miten harmoniseksi koet alueen lopputuloksen?

4.1.2 Haastattelun sisällön tiivistelmä

Jari Kuorelahden mukaan Nykäsenrannan tarina peltoalueesta pientaloalueeksi on harvinaislaatuinen. Erinäisten viivästyksien vuoksi kaavoitusprosessi kesti viitisen vuotta. Maitten yksityinen omistus johti oikeusasiaan, jonka lopputuloksena kaksi kolmasosaa pelloista luovutettiin Oulun kaupungille. Viisi vuotta sisälsi monta palaveria kaupungin edustajien kanssa, usein kuukauden suunnittelutyön jälkeen. (Kuorelahti 2024.)

Suunnittelu oli perinpohjaista ja alueen talotyyppeihin Jari Kuorelahti halusi laatia jopa pohjapiirustukset ja julkisivupiirustukset, jotta voitiin varmistaa toimivat mittasuhteet ja ilmansuuntien hyvä asemointi. (Kuorelahti 2024.)

Nykäsenrantaan vaikutteita Jari Kuorelahti löysi matkallaan Ruotsista, Viken-kylästä, alueesta, jonka nimi on Tre gudor, jonka on suunnitellut tanskalainen arkkitehtitoimisto Vandkunsten. Tre gudor sijoittuu myös peltomaiselle alueelle ja ominaista sen tyylille ovat kapeat kadut. Sekä ka-peista kaduista että tummanharmaasta julkisivuverhouksesta syntyi idea Nykäsenrantaa varten. Yksityiskohdat Tre Gudorin alueella ovat toteutettu ruskeaa puuta käyttäen, ja rakennusten leik-kausmuoto pysyy samana talotyypistä riippumatta. Yhtenäinen, tarkkaan harkittu ilme onkin tärkeä alueen identiteetille. (Kuva 6.) Jari Kuorelahti nosti esiin, että myös Karjasillan talot olivat alun perin samanvärisiä keskenään. (Kuorelahti 2024.)

KUVA 6. Tre Gudor (Vandkunsten Architects 2001.)

Jari Kuorelahden mukaan Nykäsenrannan pientaloalueen muoto hahmottui liikenneratkaisuista. Sangintie pohjoisessa toimii kokoojaväylänä, ja kokoojaväylästä lähtevät tiet jakavat alueen korttelilohkoihin. Teitten päihin Jari Kuorelahti halusi luoda pieniä talojen ympäröimiä aukioita, joissa lapset voivat pelata ja leikkiä. Tieyhteys rantaan oli kaupungin vaatimus, osittain myös uimarantava- rauksen ja kevyen liikenteen siltavarauksen vuoksi. Jari Kuorelahden mukaan suunnittelussa ei tietoisesti hyödynnetty Kevin Lynchin viiden elementin teoriaa. (Kuorelahti 2024.)

Maiseman elementit ja dominantit pidettiin mielessä koko suunnitteluvaiheen ajan. Esimerkiksi alueen rantaan jätetyt pellot koettiin maisemallisesti erittäin tärkeäksi. Niiden haluttiin jättävän Nykäsen tilan esille, ja säilyttävän sen näkymät joelle. Puuttomuus tällä harvinaislaatuisella peltoalueella mahdollisti tiheimmänkin asuinrakentamisen, jota Jari Kuorelahti halusi tuoda alueelle. Esimerkiksi Rastaansiiven pientalojen etäisyydet toisistaan ovat juuri sen verran kuin palovaatimukset pakottavat (kuva 7). (Kuorelahti 2024.)

KUVA 7. Visualisointikuva Rastaansiiveltä (Kuorelahti 2010.)

Jari Kuorelahti on vierailut alueella usein kesäisin. Hänen mielestään harmonia arkkitehtuurissa on tärkeää, mutta ei liiallisuuksiin asti. Tarkoituksenmukaista arkkitehtuurissa on luoda yhtenäinen, ei yksitoikkoinen kokonaisuus. (Kuorelahti 2024.)

4.2 Kuva-analyysi Nykäsenrannasta

Tässä kappaleessa analysoidaan Nykäsenrannan katukuvaa. Kuva 7 on kesäinen visualisointikuva Rastaansiiveltä, kuva 8 taas on samalta tieltä talvella otettu valokuva. Kohdetta pyrittiin valokuvamaan useampana ajankohtana säätilan ja valon määrän vaikutuksen minimoimiseksi suhteessa arvioihin.

Alueen kaupunkikuvalta odotettiin kaupunkimaista, melko yhtenäistä ilmettä. Rakennusten ulko muodossa pyrittiin moderniin ulkoarkkitehtuuriin, selkeälinjaisuuteen sekä materiaalien ja värien yhtenäisyyteen. (Kuorelahti 2010.)

KUVA 8. Rastaansiipi 10.12.2023, muokattu 23.2.2024.

Alueen rakennukset ovat toteutuneet samassa väripaletissa vaikuttavan hyvin. Tarkemmin katsottaessa voidaan huomata monipuolisesti käytetyt julkisivumateriaalit. Esimerkiksi kuvassa 9 näkyvässä Rastaansiiven taloissa on vierekkäin vaakalauta-, tiili- sekä rapattuja julkisivuja. Korkeudessaan ja värissään yhtenäiset vaakalauta-aidat muodostavat myös olennaisen perustan yhteydelle rakennusten välillä.

KUVA 9. Puu-, tiili- ja rapatut julkisivut vierekkäin 10.12.2023, muokattu 23.2.2024.

Yhteneväisyys rakennusten kesken vaihtelee Nykäsenrannassa paikoittain. Ilahduttavaa on, että muuten yhteneväisiä massoja on rikottu monen maun mukaan (kuva 10). Kattokaltevuuksien monimuotoisuus voisi johtaa kaottisuuteen, kun taas yksinkertaisilla rakennuksen perusmassan muutoksilla voidaan saavuttaa juuri sopiva yksilöllistyminen.

KUVA 10. Moninaiset aukotukset massoissa 19.3.2024, muokattu 20.3.2024.

Rakennusten linjakuudessa näkyy mainio talotyypin tuntemus suunnitteluvaiheessa. Nykäsenrannan rakennukset ovat asemoitu taitavasti, ja niiden muodoista syntyvät yhtenäiset linjat (kuva 11).

KUVA 11. Linjakuus näkyy päärakennuksissa ja katoksissa 19.3.2024, muokattu 20.3.2024.

Rannassa tontit ovat suurempia, ja rakennusoikeutta huomattavan paljon. Alueen rinnemäisyys nostaa yksittäiset talot esille, etenkin pellon laidan sijoittuvat talot (kuva 12). Näin toteutuu myös rakennustapaohjeissa todettu lähtökohta: alueen halutaan rajautuvan selkeästi jokivarren avoimessa peltomaisemassa (Oulun kaupunki 2010). Myös alueen kulkuväylät sopivat katukuvaan erityisen hyvin, kun ne on suunniteltu yhtä aikaa rakennuskannan kanssa.

KUVA 12. Talot pellojen laidassa 10.12.2023, muokattu 23.2.2024.

Poiketen useimmista 2000-luvun alun pientaloalueista Nykäsenrannan rakennustapaohjeet toteavat, että valkoista väriä ei sallita rakennuksen ulkopinnoilla eikä yksityiskohdissa. Kaikissa havaituissa alueen rakennusten yksityiskohdissa onkin päädytty keltaiseen, ruskeaan tai kellanruskeaan huomioväriin (kuva 13).

KUVA 13. Hyvällä maulla valitut huomiovärit 10.12.2023, muokattu 23.2.2024.

Alueen dominantti, Oulujoen kirkko erottuu alueelta hienosti (kuva 14). Hierarkisen moniulottuvuuden kannalta ja monotonisuuden välttämiseksi alueella on tärkeää olla jokin maamerkki.

KUVA 14. Kirkon hahmo alueen takana 19.3.2024, muokattu 20.3.2024.

5 HARMONISEN PIENTALOALUEEN PERIAATTEITA

Harmonisen kokonaisuuden luomiseksi on olemassa järjestysperiaatteita, joita Francis K. Ching on avannut teoksessaan *Architecture: Form, Space & Order*. Tähän kappaleeseen koostettiin yleistettävissä oleva tieto siitä, mitä Chingin esittämiä periaatteita pientaloalueen arkkitehtisuunnittelussa tulee ottaa huomioon, jotta harmonia saavutetaan.

Järjestysperiaatteet

Ihmisinä pyrimme jatkuvasti järjestämään ja jäsentämään ympäristöämme, rakenteellistamaan ja identifioimaan sitä. Ympäristömme voivat olla enemmän tai vähemmän myöntöyviä tähän toimintoon. Kun kaupunkeja muovataan, tulisi olla mahdollista antaa niille muoto, joka tukee ja helpottaa näitä yrityksiä ennemmin kuin turhauttaa niitä. (Lynch 1960, 90.)

Järjestys ilman monimuotoisuutta voi johtaa monotoniaan ja tylsyyteen, monimuotoisuus ilman järjestystä voi muodostaa kaaoksen. Erilaisten muotojen tulisi luoda kokonainen, ehjä konsepti. (Ching 1979, 332.)

Akseli

Akseli on perustavanlaatuisin arkkitehtuuria järjestävistä elementeistä. Se voi olla esimerkiksi suora tie. Vaikka se ei vaadi symmetrisyyttä ympärilleen, se tarvitsee tasapainon. Akselin ympärillä olevien elementtien sijoittelu ja ominaisuudet määrittävät, kokeeko katsoja asettelun hienovaraisena vai päällekkäyvä, pittoreskina vai monotonisena. (Ching 1979, 334.)

Symmetria

Symmetriaa ei voi olemassa ilman akselia. Kokonainen arkkitehtoninen kokonaisuus voidaan luoda symmetriseksi, joko akselin ympärille, tai useampien akselien avulla, jotka kohtaavat keskipisteessä. (Ching 1979, 342.) Harmonia voi esiintyä ilman täydellistä symmetriaa, mutta se on hyvä tehokeino, joka nostaa myös alueen dominantit paremmin esille.

Perusta

Francis Ching esitti, että samoin kuin nuoteissa perustan luovat nuottiviivastot, myös arkkitehtuurissa tarvitaan samankaltaista elementtiä, joka tekee ympäristönsä luettavaksi. Perusta toimii samankaltaisesti kuin akseli, mutta sen ei tarvitse olla suora viiva. Jotta perusta toimii järjestävänä elementtinä, tulisi sen kerätä kaikki alueen muodot omalle organisoidulle alueelleen. (Ching 1979, 358.) Nykäsenrannan hevosenkenkämainen muoto ja rinnemäisyys tekee alueesta helposti hahmotettavan. Alueen näkee kokonaisena alueena Oulujoen molemmilta puolilta (kuva 15).

KUVA 15. Näkymät Oulujoen poikki Oulunsuun uimarannalta 19.3.2024.

Rytmi/toisto

Rytmi tarkoittaa säännöllistä tai harmonista linjojen, muotojen tai värien toistoa. Rytmien kautta on mahdollista ymmärtää tarve toistolle arkkitehtuurissa. Lähes kaikki rakennustyyppit koostuvat elementeistä, jotka ovat toistuvia. Katsellessamme asuinalueita olemme taipuvaisia ryhmittelemään elementtejä omiin yhdistelmiinsä sen mukaan, kuinka lähellä ne ovat toisiaan, ja mitä visuaalisesti yhteistä niillä on. (Ching 1979, 368–369.)

Elementtien ei tarvitse olla identtisiä, vaan ainoastaan ryhmitelty toistuvalla tavalla. Riittää, että niillä on vaikka vain yksi yhteinen piirre kokoon, muotoon, väriin tai yksityiskohtiin liittyen, joka on valittu kuitenkin niin, että sallitaan jokaisen ainutlaatuisuus, mutta myös kuuluminen samaan ”perheeseen”. (Ching 1979, 369.)

Hierarkia

Rakennuksista muita tärkeämmän voi asettaa esille kolmella tavalla. Se voi olla poikkeuksellinen koossa, merkittävästi pienempi tai suurempi, sillä voi olla uniikki muoto, tai se voi olla strategisesti merkittävällä paikalla. Se on siis poikkeus normaaliin, ja pistää silmään erityisesti, jos ympäristö on muutoin säännöllinen. (Ching 1979, 350.) Asuinalueella tulisi olla jokin hierarkisesti esiin nostettu elementti, dominantti, jotta siitä ei tulisi monotonista. Nykäsenrannassa dominantin roolissa ovat Nykäsen tila ja Oulujoen kirkko.

Muodonmuutos

Muodonmuutoksen periaate antaa arkkitehdille mahdollisuuden valita prototyyppisen arkkitehtoni- sen mallin ja muovata ja johtaa siitä muotoja tehtävän vaatimusten mukaan (Ching 1979, 334). Usein arkkitehdin ensimmäinen ajatus esimerkiksi asuinaluetta suunnitellessa onkin jokin orgaaninen muoto, josta sitten johdetaan lisäosia tarpeiden mukaan. Ihmissilmää se miellyttää siksi, että alue on silloin helpompi hahmottaa.

6 YHTEENVETO

Työn tarkoitus oli selvittää, mitkä suunnittelun piirteet ja ratkaisut rakentavat harmonisen pientaloalueen. Tarkoituksena oli myös selvittää ja nostaa esiin, miten hyvin nykyisen vuosituhannen alun pientaloalueet ovat onnistuneet tässä. Miten nykyaikaisissa asuinalueissa saavutetaan samanlainen harmonia, jota tietyissä vanhemmissa asuinalueissa ihastellaan vuosikymmentenkin päästä?

Nykäsenrannasta löytyi paljon harmoniassa onnistuneita piirteitä, joita voidaan pitää taidokkaan suunnittelun tuloksena. Alueen rinnemäisyydellä sekä rantamaiseman jättämisellä rakentamattomaksi on suuri estetiikkaa parantava vaikutus. Nykäsenrannassa erityisen onnistunutta onkin juuri rakennusten sijoittelu. Nykäsenranta toimii hyvänä esimerkkinä siitä, että harmonian saavuttaminen on mahdollista perinpohjaisella suunnittelulla.

Analysoin aluetta itsenäisesti, minkä takia tulokset todennäköisesti sisältävät myös subjektiivisia näkemyksiä. Tuloksiin on voinut myös vaikuttaa alueen poikkeuksellisen idyllinen sijainti Oulujoen varressa. Negatiivisesti tuloksiin on voinut vaikuttaa, että aluetta ei ehditty kuvaamaan kesällä, jolloin alue on edustavimmillaan. Tuloksiin nykyaikaista asuinalueita tarkastellessa voi myös vaikuttaa se, että alueen puusto ei ole ehtinyt kasvaa tarpeeksi ennen kuin alue on 20 vuotta vanha.

Hyvä pientaloaluesuunnittelu lähtee rakennusten sijoittamisesta luonnonmuotoja seuraten. Tässä käsityömaisessä rakennustavassa onnistuttiin paremmin pohjoismaisessa regionalistisessa perinteessä. Se on vaikeutunut sellaisen rakentamisen kehityksen vuoksi, joka pyrkii, yleistettävämpään, kustannustehokkaampaan, ja tuotannollisesti nopeampaan rakentamiseen. Olisi kuitenkin tärkeää yksilöidä asuinalueet, sillä se antaa niille identiteetin ja merkityksen.

Pientaloaluetta suunnitellessa rakennusten ainutlaatuisuus tulisi sallia, mutta samalla varmistaa alueen yhdenmukaisuus. Suunnittelussa tulee olla jo alussa selkeä ajatus alueen rakennuksia koskevista yhteisistä piirteistä; julkisivun tai katon väristä, muodosta, massasta tai korkeudesta. Näistä määritellään alueen yhdistävät tekijät ja päätetään, missä asioissa eroavaisuudet sallitaan.

On aika nostaa yleiseen keskusteluun kysymys siitä, hyödyttääkö rakentamisen kehittymisen suunta tehdasmaiseen tuottamiseen myös käyttäjiä, vai pelkästään tuottajia. Kun jokainen tuijottaa aina vain tarkemmin omaa rahapussiaan, syntykö harmonisia alueita enää tulevaisuudessa?

LÄHTEET

Can, Semanur 2019. The City Image and Its Elements by Kevin Lynch. Blogianalyysi. Hakupäivä 30.11.2023. <https://semanurcan.wordpress.com/2019/10/27/the-city-image-and-its-elements-by-kevin-lynch/>.

Ching, Francis 1979. Architecture: Form, Space and Order. Van Nostrand Reinhold Company, New York.

Fidanci, Elif Ayse 2023. Harmony of design and landscape. Hakupäivä 23.11.2023. <https://illustrarch.com/articles/16407-harmony-of-design-and-landscape.html>.

Hari, Riitta 2018. Tiedämmekö miten ihmisaivot toimivat? Duodecim. Hakupäivä 30.11.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14480>.

Jalkanen, Riitta, Kajaste, Tapani, Kauppinen, Timo, Pakkala, Pekka & Rosengren, Camilla 2017. Kaupunkisuunnittelu ja asuminen. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Konttinen, Jarmo 2014. Valokuva. Artikkelissa Rahko Pekka. Karjasillan viehätys kestää. Kaleva Digi. Hakupäivä 4.12.2023. <https://www.kaleva.fi/karjasillan-viehatys-kestaaj/1923853>.

Kuorelahti, Jari, Hämäläinen, Jorma, Kauppi, Esa & Olsbo, Anne, 2010. Rakentamistapaohje Kirkkokangas, Nykäsenranta. Oulun Kaupunki. Hakupäivä 11.12.2023. <https://www.ouka.fi/sites/default/files/attachments/Rakentamistapaohje%20Kirkkokangas%20Nyk%C3%A4senranta.pdf>.

Kuorelahti, Jari 2024. Osakas, hallituksen puheenjohtaja. Arkkitehtitoimisto Järvinen & Kuorelahti Oy. Haastattelu 30.1.2024.

Lynch, Kevin 1960. The image of the city. The M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts.

Pallasmaa, Juhani 2012. The Eyes of the Skin. Architecture and the Senses. John Wiley and Sons Ltd, West Sussex.

Vandkunsten Architects, 2001. Low-rise, high-density architecture in Sweden. Hakupäivä 1.2.2024. <https://vandkunsten.com/en/projects/viken>

Vihinen, Pauliina, 2005. Kaupunkiunelmia. Rakennustieto Oy, Helsinki.